

Wojna niemiecko-sowiecka

Bibliografia:

- Źródło: *Orędzie Rządu Radzieckiego*, [w:] K. Juszczak, T. Maresz, *Historia w tekstach źródłowych*, t. 4, Rzeszów 1996.
- Źródło: *Komunikat radzieckiego Biura Informacji o zlikwidowaniu grup wojsk hitlerowskich, otoczonych na zachód od centralnej części Stalingradu – 31 stycznia 1943 roku*, [w:] K. Juszczak, T. Maresz, *Historia w tekstach źródłowych*, Rzeszów 1996, s. 16–17.
- Źródło: P. Johnson, *Historia świata*, Londyn 1992, s. 22–23.
- Źródło: P. Johnson, *Historia świata*, Londyn 1992, s. 22–23.
- Źródło: *Główna Kwatera Führera, Dyrektywa nr 21. Plan Barbarossa – 18 grudnia 1940*, [w:], *Historia w tekstach źródłowych*, t. 4, Rzeszów 1996, s. 13–14.

Wojna niemiecko-sowiecka

Oś czasu – wojna niemiecko-sowiecka

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Wprowadzenie

” P. Johnson

Historia świata

Ostatecznym celem Hitlera było stworzenie 250-milionowego niemieckiego Volku. Na rozległych równinach na zachód od Uralu zamierzał osiedlić 100 mln Niemców. (...) Na niezmiernych obszarach Ukrainy i południowej części europejskiej Rosji powstać miała nowa cywilizacja. Oto jak opisał ją Hitler: "Tereny te muszą utracić charakter azjatyckiego stepu. Muszą zostać zeuropeizowane! (...) 'Chłop z Rzeszy' będzie mieszkał w pięknych osadach. Niemieckie agendy oraz władze będą miały siedziby we wspaniałych budynkach, w gubernatorskich pałacach. Pierścień uroczych wiosek będzie otaczał w promieniu 30 lub 40 kilometrów każde miasto (...) powstaną niemieckie miasta, jak perły nanizane na sznur, a wokół tych miast rozłożone będą niemieckie osady. Bo nie otworzymy przed sobą Lebensraumu, zagrzebując się w starych, nędznych, rosyjskich dziurach! Niemieckie osiedla muszą być na zdecydowanie wyższym poziomie'

Źródło: P. Johnson, *Historia świata*, Londyn 1992, s. 22-23.

Polecenie 1

Wyjaśnij, jak się miały plany Adolfa Hitlera do oficjalnej przyjaźni sowiecko-niemieckiej przypieczętowanej paktem Ribbentrop-Mołotow.

Źródło: Learnetic S.A., licencja: CC BY 4.0.

Plan ataku Niemiec na ZSRS uzyskał kryptonim **Barbarossa**. Został opracowany pod koniec 1940 roku. Jego realizacja była jednym z elementów przygotowywania „[przestrzeni życiowej](#)” dla mieszkańców III Rzeszy.

” Główna Kwatera Führera, Dyrektywa nr 21. Plan Barbarossa --- 18 grudnia 1940

Jeszcze przed zakończeniem wojny przeciwko Anglii niemieckie siły zbrojne muszą być przygotowane do pokonania Rosji radzieckiej w krótkotrwałej kampanii (plan Barbarossa).

W tym celu wojska lądowe powinny zaangażować wszystkie posiadane jednostki bojowe, pod tym jednak warunkiem, iż okupowane obszary muszą być zabezpieczone przed niespodziankami.

Lotnictwu przypadnie zadanie skierowania do kampanii na Wschodzie na tyle licznych sił dla wsparcia wojsk lądowych, by można było osiągnąć szybkie zakończenie operacji naziemnych, oraz, by w miarę możliwości, ograniczyć do minimum narażanie na szkody wschodnio-niemieckie terytorium od uderzeń lotnictwa nieprzyjacielskiego. [...]

Główny wysiłek marynarki wojennej, również w toku kampanii na Wschodzie, pozostaje skierowany przeciwko Anglii. [...]

Przygotowania, które wymagają dłuższego czasu, o ile nie zostały jeszcze zakończone, należy przyspieszyć i zakończyć do 15 maja 1941 roku. [...]

Przygotowania naczelnych dowództw należy oprzeć na następujących założeniach:

I. Ogólny zamiar:

Gros rozwiniętych w zachodniej Rosji sił rosyjskich, wojsk lądowych powinno zostać zniszczone w wyniku śmiałych operacji opartych na głębokim manewrze klinów pancernych; odwrót zdolnych do walki jednostek w głąb terytorium rosyjskiego powinien być udaremniony.

W rezultacie szybkiego pościgu należy opanować taką rubież, spoza której rosyjskie lotnictwo nie będzie miało już możliwości prowadzenia nalotów przeciwko obszarom niemieckiego państwa. Kończącym celem operacji jest stworzenie kordonu przeciwko azjatyckiej Rosji na ogólnej linii: Wołga-Archangielsk. W ten sposób jedynie pozostały Rosji rejon przemysłowy na Uralu w razie potrzeby będzie mógł być wyeliminowany przez lotnictwo.

W toku tych operacji rosyjska flota bałtycka szybko utraci swoje bazy i na skutek tego pozbawiona zostanie zdolności bojowej.

Już na początku operacji należy silnymi uderzeniami wyeliminować ofensywne działania rosyjskiego lotnictwa.

II Prawdopodobni sprzymierzeńcy i ich zadania:

Na skrzydłach naszych operacji w wojnie przeciwko radzieckiej Rosji należy liczyć się z aktywnym udziałem Rumunii i Finlandii (...)

Źródło: Główna Kwatera Führera, Dyrektywa nr 21. Plan Barbarossa – 18 grudnia 1940, [w:] , Historia w tekstach źródłowych, t. 4, Rzeszów 1996, s. 13–14.

Ćwiczenie 1

Wskaż punkt, który nie odpowiada założeniom planu Barbarossa.

- Plan wojny błyskawicznej.
- Szybkie zniszczenie wojsk przeciwnika, pozbawienie go możliwości walki.
- Wykorzystanie wszystkich sił oprócz jednostek zabezpieczających okupowane tereny.
- Wsparcie niemieckich sił lądowych przez lotnictwo.
- Zabezpieczenie przez lotnictwo ewentualnych akcji odwetowych nieprzyjaciela i zniszczenie przez nie strategicznych punktów.
- Przygotowania do agresji na ZSRR mają być zakończone do 15 maja.
- Maksymalne wykorzystanie w operacji marynarki wojennej.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Początek wojny sowiecko-niemieckiej

Początkowo Adolf Hitler planował zaatakować ZSRS w maju 1941 roku i zakończyć wojnę w ciągu kilku miesięcy, jeszcze przed nadejściem mrozów. Jednak ze względu na zaangażowanie sił niemieckich w Grecji i Jugosławii przesunął termin rozpoczęcia działań na lato 1941 roku. Zmiana ta miała się okazać brzemienna w skutki.

Agresja III Rzeszy nastąpiła **22 czerwca 1941 roku** i wywołała ogromne zaskoczenie. Józef Stalin, mimo docierających do niego informacji o przygotowaniach Hitlera i o przegrupowaniach wojsk przy granicy, nie wierzył w możliwość wojny.

W dzień ataku zostało ogłoszone przez Mołotowa Orędzie Rządu Sowieckiego, natomiast 'Wódz Narodu' dopiero 3 lipca był w stanie wydać oficjalne oświadczenie do społeczeństwa sowieckiego. Wtedy po raz pierwszy Stalin użył sformułowania 'wielka wojna ojczyzniana'. Pojęcie to odnosi się wyłącznie do wojny ZSRS z III Rzeszą i jej sojusznikami (pomijając przy tym wojnę ZSRS z Japonią na Dalekim Wschodzie).

” Orędzie Rządu Radzieckiego

Obywatele i Obywatelki Związku Radzieckiego!

Dziś o godz. 4 rano bez podania jakichkolwiek pretensji pod adresem Związku Radzieckiego, bez wypowiedzenia wojny, wojska niemieckie napadły na nasz kraj, zaatakowały nasze granice w wielu miejscach i rozpoczęły bombardowanie lotnicze naszych miast - Żytomierz, Kijów, Sewastopol, Kowno i inne [...] Dokonano również z terytorium rumuńskiego i fińskiego wrogich nalotów lotniczych i ostrzału artyleryjskiego.

[...]

Już po dokonaniu napadu ambasador niemiecki w Moskwie Schulenburg o godzinie 5.30 rano w imieniu swego rządu oznajmił mi jako Ludowemu Komisarzowi Spraw Zagranicznych, że rząd niemiecki postanowił wydać wojnę ZSRR w związku ze skoncentrowaniem części Czerwonej Armii w rejonach wschodnich granic niemieckich.

[...]

Obecnie skoro agresja na Związek Radziecki została dokonana, Rząd radziecki wydał naszym wojskom rozkaz – odeprzeć rozbójniczy napad i wypędzić wojska niemieckie z terytorium naszego kraju.

[...]

Rząd wzywa was, obywatele i obywatelki Związku Radzieckiego, abyście jeszcze mocniej zwarli swe szeregi wokół naszej sławnej partii

bolszewickiej, wokół naszego Rządu Radzieckiego, wokół naszego wielkiego wodza tow. Stalina.

Nasza sprawa słuszna. Wróg będzie rozbity. Zwycięstwo będzie nasze.

Źródło: *Oroędzie Rządu Radzieckiego*, [w:] K. Juszczyk, T. Maresz, *Historia w tekstach źródłowych*, t. 4, Rzeszów 1996.

Ćwiczenie 2

W jakim celu 22 czerwca 1941 roku została wydana odezwa rządu radzieckiego?

- Zmobilizowania narodu radzieckiego do walki z Niemcami.
- W celach informacyjnych.
- Rząd zawsze wydawał odezwy, kiedy dochodziło do wojny.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Atak na ZSRS był dla Stalina szokiem, ponieważ państwo sowieckie wywiązywało się ze zobowiązań i umów handlowych, zawartych z III Rzeszą. Jeszcze w przeddzień ataku transporty z zaopatrzeniem zostały wysłane do Niemiec. Wprawdzie były pewne punkty polaryzacji (jak sprawa Rumunii i Finlandii), niemniej to nie one, tylko długofalowe plany Hitlera opanowania terenów ZSRS okazały się istotniejszym powodem agresji Niemiec. Hitler miał również nadzieję, że szybki sukces na Wschodzie osłabi wolę walki Anglików.

Polecenie 2

Wyjaśnij, dlaczego Rumunia i Finlandia wybrały sojusz z Niemcami, a nie z ZSRS.

Źródło: Learnetic S.A., licencja: CC BY 4.0.

Pierwsze niemieckie sukcesy

Trzy grupy armii niemieckich wspierane były przez jednostki rumuńskie i fińskie, a także przez oddziały słowackie, węgierskie i włoskie oraz sympatyków z Belgii, Chorwacji, Danii, Francji, Hiszpanii i Norwegii. Z powodu ogromnego zaskoczenia ZSRS tempo natarcia sił niemieckich w pierwszej fazie działań dochodziło do 40 km dziennie. W efekcie do połowy lipca Niemcy zajęli Litwę, Łotwę, Estonię, Białoruś i Zachodnią Ukrainę. Krwawe boje toczyli o Kijów i Smoleńsk, ale przełamanie frontu pod Smoleńskiem otworzyło drogę na Moskwę. **Niemcy opanowali około 40% terytorium sowieckiego.**

Działania wojenne podczas II wojny światowej na froncie wschodnim

Źródło: Krystian Chariza i zespół, licencja: CC BY 3.0.

Można mówić o kilku przyczynach tego sukcesu. Najważniejsza z nich to oczywiście zaskoczenie ZSRS, ale także brak dobrej sowieckiej kadry oficerskiej (wymordowanej przez Stalina podczas fali czystek w 1937 roku). Wreszcie – nadzieja na wyzwolenie żywiona przez narody zamieszkujące ZSRS, które chciały utworzyć własne państwa. Hitler, mimo sugestii niektórych osób z bliskiego otoczenia, nie wykorzystał jednak tych aspiracji narodowościowych, choć najprawdopodobniej zapewniłyby mu długotrwałe poparcie.

Polecenie 3

Przyjrzyj się poniższemu zdjęciu. Jakie wnioski na temat nastrojów panujących wśród części społeczeństwa łotewskiego można wyciągnąć? Z czego one wynikały?

Źródło: Learnetic S.A., licencja: CC BY 4.0.

Żołnierze Wehrmachtu witani przez mieszkańców Rygi

Źródło: a. nn., licencja: CC BY-SA 3.0.

Żołnierze niemieccy zachowywali się jak brutalni najeźdźcy. Specjalne ugrupowania esesmanów - **Einsatzgruppen** [czyt.: ajnzacgrupen] - mordowały na zajmowanych terenach ludność żydowską, likwidowały inteligencję, rozstrzeliwały jeńców, zwłaszcza oficerów politycznych NKWD.

Bundesarchiv, Bild 109-0804
Foto: o.Ang. | 1941 Sommer

Jeńcy sowieccy po ataku Niemiec

Źródło: a. nn., licencja: CC BY-SA 3.0.

Ćwiczenie 3

Złe traktowanie jeńców radzieckich na pewno było elementem polityki niemieckiej, ale czy były podstawy prawne, które umożliwiały takie zachowania III Rzeszy?

- Tak, niemieckie prawo pozwalało na zabijanie jeńców.
- Tak, ZSRR nie podpisał międzynarodowych konwencji o traktowaniu jeńców.
- Tak, prawo wojenne zezwala na takie zachowania.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Niemcy aresztowali działaczy niepodległościowych (wśród nich Stepana Banderę, przywódcę proklamowanego 30 czerwca 1941 roku we Lwowie państwa ukraińskiego, czy innego nacjonalistę ukraińskiego – Andrija Melnyka). Dopiero kiedy doszło do klęsk armii niemieckiej na froncie wschodnim, Hitler postanowił wykorzystać m.in. nacjonalistów ukraińskich, a przede wszystkim uwolnił Banderę i Melnyka. Niektórzy Ukraińcy wstępowali do Dywizji SS Galizien [czyt.: galicjen]. Także wśród pozostałych republik rekrutowano chętnych do proniemieckich formacji. Ponadto powołano Rosyjską Armię Wyzwoleńczą, której szeregi zasilili jeńcy sowieccy. Dowodził nią Andriej Własow.

Stabilizacja frontu

Stalin dopiero po kilku dniach otrząsnął się z szoku. 3 lipca wygłosił przemówienie, które bardzo różniło się od oświadczenia wydanego przez Mołotowa. Nie powoływał się w nim na bohaterów rewolucji, tylko wykorzystał przykłady bohaterów narodowych z różnych okresów historycznych (Aleksander Newski, Dymitr Doński, Aleksander Suworow). Nawoływał do pełnego zaangażowania w wojnę ojczyźnianą. Trudno jednak było dostrzec ślady złagodzenia reżimu. Z jednej strony pozwolono na otwarcie cerkwi, z drugiej strony na froncie działało NKWD, zabijając każdego, kto choćby przez chwilę pomyślał o dezercji.

” Historia świata

Armia utrzymana była w posłuszeństwie dzięki panującej w niej trwodze, a także dzięki poczuciu lojalności. (...) Traktowano jak zwierzę każdego, kogo lojalność stała się podejrzana choćby w najmniejszym stopniu, nawet w teorii. Więźniów politycznych na terenach, na które wkraczali Niemcy, wcześniej mordowano. Skala defensywnej inżynierii społecznej rozpętanej przez Stalina była tylko nieznacznie mniej ambitna od dzikich planów Hitlera. Milion i 650 tys. Niemców z nadwołżańskiej Niemieckiej Republiki Autonomicznej wywieziono na Syberię. Ich śladem poszły całe narody: Czeczeńcy, Ingusze, Karaczajowie, Bałkarzy z północnego Kaukazu, Kałamucy z północno-zachodniego wybrzeża Morza Kaspijskiego, Tatarzy krymscy. Niektóre z tych zbrodni ludobójstwa miały miejsce na długo po tym, gdy niebezpieczeństwo niemieckie przestało już zagrażać. Czeczeńcy zostali wywiezieni dopiero 21 lutego 1944 roku, a transportowano ich w ciężarówkach amerykańskich dostarczonych w ramach Lend-Lease Act.

Hasło 'śmierć szpiegom i wrogom' siało strach wśród mieszkańców ZSRS. Pomocne w przełamaniu frontowych klęsk miało być ogłoszenie powszechnej mobilizacji i skierowanie na front dywizji odwodowych.

Działa używane przez ZSRS w czasie II wojny światowej

Źródło: a. nn., domena publiczna.

Polecenie 4

Nie bez znaczenia dla otrząśnięcia się Rosjan z szoku było zaoferowanie pomocy przez USA i Wielką Brytanię oraz zawarcie z tymi mocarstwami stosownych umów. Trzeba jednak pamiętać, że cały przemysł sowiecki przestawiono na tory gospodarki wojennej. Słynne na froncie wschodnim stały się działa nazywane katiuszami. Znajdź informację na ich temat.

Źródło: Learnetic S.A., licencja: CC BY 4.0.

Dzięki ogromnemu wysiłkowi armii sowieckiej udało się zatrzymać Niemców około 30 km od stolicy, a tym samym uniemożliwić Hitlerowi powodzenie **operacji Tajfun**, która miała na celu zdobycie Moskwy. Zatrzymanie Niemców nastąpiło na przełomie listopada i grudnia. Rosjanom pomogły też mrozy, które sparaliżowały armię niemiecką.

Bundesarchiv, Bild 1011-215-0354-14
Foto: Gebauer | 1941 Ende

Niemieckie wojska pancerne zablokowane zimą w czasie działań w ZSRS

Źródło: a. nn., licencja: CC BY-SA 3.0.

Ćwiczenie 4

Czy zablokowanie niemieckich oddziałów pancernych na froncie wschodnim spowodowane ostrą zimą mogło stanowić istotny problem dla Hitlera?

- Nie, ponieważ miał innego rodzaju formacje, które sprawdzały się w zimowych warunkach frontowych.
- Tak, ponieważ to im zawdzięczał Hitler sukcesy w kampanii zachodniej i w pierwszych tygodniach wojny na froncie wschodnim.
- Bez korpusów pancernych w ogóle nie można było walczyć.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

W wyniku ofensywy grudniowej Niemcy zostali na ponad 300 km odepchnięci od Moskwy. Tym samym legł w gruzach hitlerowski plan wojny błyskawicznej. Udało się też Rosjanom częściowo odblokować (poprzez jezioro Ładoga) blokadę Leningradu.

Przełom na froncie. Stalingrad

Działania wojenne na froncie wschodnim
Źródło: Krystian Chariza i zespół, licencja: CC BY 3.0.

Kolejny etap działań rozpoczął się wiosną 1942 roku. Niemcy tym razem postanowili opanować ważne strategicznie tereny, ze względu na znajdujące się tam surowce, jak też przeciąć szlaki aprowizacyjne armii sowieckiej. Uderzenie skierowali **na Zagłębie Donieckie, Kubań oraz Kaukaz**. Po początkowych sukcesach ofensywa niemiecka została we wrześniu zatrzymana na Kaukazie. Stąd nastąpiła szybka zmiana planów i Hitler podjął decyzję o wyprowadzeniu uderzenia z międzyrzecza Wołgi i Donu, i podjęciu próby opanowania kolejny raz Moskwy, tym razem od wschodniej strony. Niemcy zostali

jednak zatrzymani pod Stalingradem. W wyniku podjętego przez armię sowiecką kontruderzenia siły niemieckie, dowodzone przez feldmarszałka , zostały okrążone. Po wyjątkowo ciężkich walkach von Paulus zdecydował się na kapitulację. Nastąpiła ona na początku lutego 1943 roku.

Ćwiczenie 5

Dlaczego Hitler miał nadzieję, że mianując von Paulusa marszałkiem, zmobilizuje go do niepodjęcia decyzji o kapitulacji?

- Ponieważ od 1871 roku żaden feldmarszałek nie oddał się w niewolę.
- Ponieważ feldmarszałek nie miał prawa podpisać kapitulacji.
- Niemiecki kodeks honorowy zabraniał feldmarszałkowi podpisania kapitulacji.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

” Komunikat radzieckiego Biura Informacji o zlikwidowaniu grup wojsk hitlerowskich, otoczonych na zachód od centralnej części Stalingradu --- 31 stycznia 1943 roku

Wojska Frontu Dońskiego w bojach z 27-31 stycznia zakończyły likwidację grupy wojsk niemiecko-faszystowskich, otoczonych na zachód od centralnej części Stalingradu. W toku bitwy, jak również w świetle zeznań wziętych do niewoli generałów niemieckich ustalono, że do 23 listopada 1942 roku pod Stalingradem okrążono przynajmniej 330 tysięcy wojsk nieprzyjaciela, jeżeli włączyć do tej liczby również oddziały pozafrontowe, budowlane, policyjne, a nie 22 tysięcy jak informowano o tym wcześniej. Jak wiadomo, wojska niemieckie, otoczone pod Stalingradem, od 23 listopada do 10 stycznia z powodu ognia naszej artylerii, systematycznych bombardowań z powietrza i ataków naszych wojsk lądowych, jak również z głodu, mrozów i chorób straciły do 140 tysięcy ludzi. W ten sposób w momencie generalnego natarcia naszych wojsk, 10 stycznia

1943 otoczone pod Stalingradem wojska niemieckie liczyły razem z oddziałami wzmacniającymi budowlaną organizacją Todta, z oddziałami policji, odwodami armii i korpusu do 190000 żołnierzy i oficerów. W świetle tych danych zwycięstwo wojsk radzieckich pod Stalingradem nabierze jeszcze większego znaczenia. [...] Dziś nasze wojska wzięły do niewoli, razem z jego sztabem, dowódcę grupy wojsk niemieckich pod Stalingradem, składającej się z 6 armii i 4 armii czołgów, generała feldmarszałka Paulusa i naczelnika jego sztabu generała – lejtnanta Schmidta. Tytuł feldmarszałka Paulus otrzymał kilka dni temu (...) Podczas generalnego natarcia przeciwko otoczonym oddziałom nieprzyjaciela od 10 do 30 stycznia wojska radzieckie, według niekompletnych danych zlikwidowały 100000 niemieckich żołnierzy i oficerów. W tym samym czasie wojska nasze uzyskały następujące zdobycze wojenne, samolotów – 744, czołgów – 151, dział – 6523, miotaczy min – 1421, karabinów maszynowych – 7489, karabinów – 76887, samochodów – 60454, motocykli – 7341, ciągników traktorów i transporterów – 470, spadochronów – 5700, radiostacji – 304, pociągów pancernych – 3, wagonów – 577, parowozów – 48, składów z amunicją i bronią – 229 i wielka ilość innego majątku wojskowego.

Źródło: Komunikat radzieckiego Biura Informacji o zlikwidowaniu grup wojsk hitlerowskich, otoczonych na zachód od centralnej części Stalingradu – 31 stycznia 1943 roku, [w:] K. Juszczy, T. Maresz, Historia w tekstach źródłowych, Rzeszów 1996, s. 16–17.

Ćwiczenie 6

Jakie informacje dominują w komunikacie o zlikwidowaniu grup wojsk hitlerowskich i w jakim celu go wydano?

- Informacje dotyczą ogromu strat niemieckich, a komunikat ma charakter propagandowo-informacyjny.
- Informacje dotyczą sytuacji na froncie wschodnim, a komunikat ma charakter typowo informacyjny.
- Jest to sprawozdanie statystyczne.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Rosjanie kontynuowali udaną kontrofensywę. Zmusili Niemców do opuszczenia Kaukazu, częściowo też wyzwolili Zagłębie Donieckie.

Bitwa na Łuku Kurskim

Działania wojenne na froncie wschodnim

Źródło: Krystian Chariza i zespół, licencja: CC BY 3.0.

Hitler postanowił jeszcze raz spróbować zatrzymać Armię Czerwoną i podjąć inicjatywę. W ramach operacji Cytadela planował zniszczenie sił sowieckich zlokalizowanych wokół Kurska, a następnie, po odzyskaniu linii Wołgi, jeszcze raz zaatakować Moskwę. Hitler oparł uderzenie przede wszystkim na siłach pancernych, lotniczych i artylerii. W lipcu 1943 roku Niemcy rozpoczęły uderzenie z **okolic Kurska i Orła**. Rosjanie bronili się jednak zaciekle. Bitwa na Łuku Kurskim przeszła do historii jako jedna z największych batalii pancernych. Ofensywa niemiecka załamała

się i przyniosła ogromne straty. Niemcy stracili około 1500 czołgów i 1000 dział. Armia Czerwona przejęła inicjatywę na froncie wschodnim i przeszła do ofensywy. Podjęte przez nią działania w 1944 roku zadecydowały o losach II wojny. Ofensywy poszły w trzech kierunkach.

Zimowo-wiosenna i letnio-jesienna ofensywa armii sowieckiej

W ramach ofensywy podjętej w styczniu zamierzano wyzwolić pozostałe obszary ZSRS oraz rozpocząć odzyskiwanie państw okupowanych lub współpracujących z Niemcami. Przede wszystkim w jej ramach doprowadzono do odblokowania Leningradu, oskrzydlenia terenów Litwy, Łotwy, Estonii i Finlandii. Na odcinku centralnym i południowym zajęto resztę Ukrainy Naddnieprzańskiej, podchodząc pod granicę rumuńską i zdobywając Krym.

Natomiast podczas ofensywy letnio-jesiennej rozpoczętej w czerwcu 1944 roku, zmobilizowano Finlandię do zerwania sojuszu z Hitlerem i wypowiedzenia wojny III Rzeszy oraz podpisania umowy o współpracy z ZSRS. Walki prowadzono jednak przede wszystkim na obszarze Litwy i Białorusi. W drugiej połowie lipca zajęto obie. Armia Czerwona sforsowała następnie Bug i zaczęła posuwać się na zachód, przekraczając m.in. granice Polski i zajmując Małopolskę. Wojska sowieckie na południu wkroczyły do Rumunii, również nakłaniając ten kraj do zerwania sojuszu z Niemcami. Następnie wojnę Niemcom wypowiedziała Bułgaria. Na północy Rosjanie zajęli całą Litwę, Łotwę i Estonię. Jesienią rozpoczęła się operacja przeciwko Jugosławii, choć tu warto wspomnieć, że ogromny udział w wyzwoleniu miała partyzantka Broz Tity. Kolejnym krajem były Węgry. Rozpadł się tym samym system sojuszy III Rzeszy.

Koniec wojny w Europie

12 stycznia 1945 roku rozpoczęła się ostatnia faza walk na froncie wschodnim. W wyniku zimowej ofensywy Armii Czerwonej zajęto pozostałe ziemie polskie i sforsowano linię Odry. Zlikwidowano też siły niemieckie w Prusach Wschodnich i na Pomorzu. Natomiast na południu wojska sowieckie zajęły większą część Czechosłowacji oraz zdobyły Wiedeń, ostatecznie docierając do Berlina. 2 maja wojska I Frontu Białoruskiego (w ich ramach działała I Armia Wojska Polskiego) zdobyły Berlin. 25 kwietnia nad Łabą doszło do spotkania wojsk sowieckich i amerykańskich. 7 maja na ręce aliantów zachodnich akt kapitulacji złożył gen. Alfred Jodl. **W nocy z 8 na 9 maja** feldmarszałek Wilhelm Keitel [czyt.: kajtel] podpisał akt kapitulacji Niemiec.

Działania wojenne podczas II wojny światowej na froncie wschodnim

Źródło: Krystian Chariza i zespół, licencja: CC BY 3.0.

Zamiast podsumowania

Polecenie 5

Na podstawie mapy ułóż kalendarium działań opatrzonych kolejno krótkim komentarzem.

Źródło: Learnetic S.A., licencja: CC BY 4.0.

Działania wojenne podczas II wojny światowej na froncie wschodnim

Źródło: Krystian Chariza i zespół, licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 7

Przeczytaj uważnie tekst i uzupełnij brakujące informacje (miesiące w datach wpisz słownie).

Decyzję o agresji Niemiec na ZSRR Adolf Hitler podjął w grudniu roku, podpisując plan pod nazwą przewidujący początek agresji na 15 maja 1941 roku. Ze względu na powstanie w Jugosławii rządu antyniemieckiego Hitler zdecydował się zaatakować najpierw Bałkany i przesunąć termin ataku na ZSRR. roku Niemcy wdarli się w głąb ZSRR. Okrążony został, a na południu padł Główny atak został skierowany na Sytuacja zmieniła się na korzyść ZSRR, gdy w grudniu 1941 roku wojska niemieckie poniosły klęskę pod, co przekreśliło plany niemieckie pokonania ZSRR w tzw. wojnie

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

